

in: *Analecta*, 1979, LV, op blz. 274-275. Wij behoeven dus niet opnieuw te spreken over de opzet van dit oorkondenboek. Wel dient nu vermeld, dat de tweede boekband, die de teksten van bijna 400 oorkonden bevat, het gedeelte van de Bossche Meierij afsluit met het noodzakelijke apparaat van 1. een lijst van handschriftelijke bronnen, alfabetisch naar de vindplaatsen gerangschikt; hier vindt men, hoofdzakelijk onder Averbode, Berne, Postel en Tongerlo, de «praemonstratensia» met de verwijzingen naar tesamen ongeveer 375 teksten (van de in totaal 887 teksten, dus bijna de helft!). Volgt 2. een verklarende lijst van verkort aangehaalde werken, blz. 1097-1128. En sluit het boek met 3. een index van persoons- en plaatsnamen (blz. 1129-1301), de grote ingang voor de historicus, die deze bronnenpublicatie zal raadplegen.

Deze index, overzichtelijk van druk en goed van systeem, verwijst naar de desbetreffende bladzijde en naar de regel ervan. Bij de plaatsnamen wordt uitgesplitst op straten en bruggen, kerken en instellingen, bestuur en functionarissen, tienden en gemene gronden, etc., zodat deze index het karakter heeft gekregen van een bescheiden zakenindex. Meer en beter kan men zich niet wensen. Onnodig te zeggen, hoezeer de studie van de Norbertijner Orde met haar huidige en voormalige parochies en goederen in het territorium van de Meierij van 's-Hertogenbosch gebaat is bij deze tekstweergave en tekstbehandeling en bij deze index van eigennamen.

Tenslotte, om misverstand te voorkomen, zij opgemerkt, dat van de Abdij van Berne men geheel volgens opzet, alleen de oorkondenteksten vindt aangaande rechten en goederen in de Meierij; gelegen als de oude Abdij van Berne was aan de Maas bij Heusden, vallen de teksten over de Abdij zelf, met haar stichtingsoorkonde van 1134, haar algemene privileges en charters van de overige goederen buiten het bestek van dit deel van het Oorkondenboek.

H. VAN BAVEL

Alph. W. VAN DEN HURK, *Lotgevallen van de boekerij van de Abdij van Berne*, in: *Varia Historica Brabantica*, Jaarboek VIII, 's-Hertogenbosch, 1979, blz. 211-243.

Met deze studie betreedt de auteur, die tot dusver slechts bepaalde periodes uit de geschiedenis van zijn abdij schetste, voor het eerst een speciaal terrein, dat van studie en wetenschap. De neerslag daarvan weerspiegelt zich in het bezit van handschriften en boeken en het lot daarvan. Daarom wordt allereerst nagegaan, wat er aan manuscripten en boeken voorhanden geweest is in het oude Berne bij Heusden, voordat dit in het begin van de Tachtigjarige Oorlog moest verlaten worden. De verspreide gegevens over handschriftenbezit in de middeleeuwen zijn vrij gering, maar dat weinige werd voor het eerst bijeengebracht en toegelicht. Voor de eerste universitaire studie van een abdijsid kunnen wij slechts tot het jaar 1429 teruggaan en het duurt nog bijna een eeuw, voordat een eerste gedrukte boek als iemands bezit nawijsbaar is. Dat is

bij Koenraad van Malsen, later de eerste gemijterde abt van de abdij, 1528-1549.

Tegenover een vroeger gevestigde opvatting toont de schrijver aan, dat het oude Berne goed en wel na het Concilie van Trente zeker over een bescheiden bibliotheek van ruim vijftig banden moet beschikt hebben en dat die niet door de plundering van 1572 en de brand van 1579 zijn verloren gegaan. Dit boekenbestand werd belangrijk uitgebreid doordat met de aankoop van het Rijke Fraterhuis in Den Bosch, die ten jare 1625 plaats vond, ook de bibliotheek van de Broeders aan Berne overging. Dit aldus gevormd boekenbezit groeide in die tijd toch al uit, omdat studie aan de universiteit in Leuven een ruimer plaats ging innemen. Na de val van Den Bosch in 1629 en meer dan twee eeuwen daarna raakte het boekenbezit van de abdij verspreid over haar verschillende parochies, en daarvan bewaarde catalogi geven inzicht over aard en samenstelling ervan.

Na het herstel van de abdij in 1857 ging het boekenbezit van Berne zich uiteraard in Heeswijk concentreren. Dertig jaar na dato hiervan, namelijk in 1887, zou men zich echter op radicale wijze van het kostbare bezit van zijn oude handschriften en boeken ontdoen. Het was juist Gerlacus van den Elsen, in vele opzichten de grote gangmaker van het nieuwe Berne, die de grote initiatiefnemer voor dit ongelukkig besluit zou worden. Hij heeft de grote veiling van 1887 voorbereid en begeleid; ongunstige tijdsomstandigheden en ook persoonlijke belangen brachten hem waarschijnlijk tot een daad, die hij later ook zelf betreurde. Over de omvang en de achtergronden van de veiling worden wij door de schrijver heel uitvoerig ingelicht. Voor ongeveer de helft verdwenen daarmee de kostbare getuigenissen van een overigens toch al bescheiden cultuurbezit.

H. VAN BAVEL.